

силою. Людської ж волі і діяльності у цих навчаннях не відводиться скільки-небудь значимої ролі, так як від самих людей, по суті, нічого не залежить.

Волонтаристські навчання (від лат. *Voluntas* – воля) ґрунтуються на тому, що діяльність людини визначається його волею, вільною від впливу навколишньої дійсності. Право, з точки зору волонтаристських навчань – це вираз людської волі (суверена, парламенту, народу). При цьому провідна роль, як правило, відводиться державі як засобу примусу, механізму реалізації волі законодавця.

Наступним напрямком, є фаталізм (від лат. *Fatalis* – фатальний). Фаталістичне розуміння проявляється у співвідношення необхідності і свободи насамперед з матеріалістичними поглядами минулого. Тут ми маємо протиставлення божественному провидінню та фактору волі, природних матеріальних обставин.

В рамках фаталізму абсолютизується роль природних сил, історія розглядається як неминучий хід подій, зумовлений матеріальною необхідністю. З цих позицій, в певному сенсі, природне право, що впливає безпосередньо з «власної природи» людини, носить визначальний характер для права позитивного. Для сучасних юридичних поглядів фаталістичного характеру більшою мірою властиво звернення не до архаїчної парадигми природного права (хоча, безумовно, не можна скидати з рахунків вплив «школи відродження природного права»), а до ідей «природного розвитку суспільства», «соціальної еволюції» тощо, тобто характерно апелювання до якихось об'єктивних історичних процесів, соціальної практики на яку законодавець не в змозі докорінно вплинути.

У контексті такого праворозуміння, держава не творить право, вона лише виражає його і сприяє реалізації юридичних норм. Право ж, є продуктом соціального процесу формування. Спочатку в суспільстві виникає потреба, потім ця потреба приймає найбільш прийнятну форму здійснення, і лише в кінці цього процесу відбувається офіційне закріплення державою вже сформованих правил.

В рамках історичної школи права заперечується наявність природного права як абсолютного, незмінного, вічного. Але вже в самому такому запереченні можна знайти дуалізм, що полягає в протиставленні певному, незмінному, вічному, зведеному в абсолют початку вельми конкретного, історично-мінливого, формально визначеного права, яким воно розуміється в контексті історичної школи права. Таким чином, в навчанні, що сповідує, по суті, моністичне розуміння права, вбачається дуалізм вічного та абсолютноно-го з одного боку й історично мінливого з другого.

Некуза С. Н.

*Національний університет «Одеська юридическая академия»
соискатель кафедры теории государства и права*

ОСОБЕННОСТИ КОМПРОМИССА В ПРАВОВОЙ СФЕРЕ

Рассмотрение компромисса в правовой сфере целесообразно осуществлять в контексте системного метода, предполагающего, что сам по себе компромисс представляет систему включающую структурные и содержательные элементы. Кроме того, в отличие от юридического состава, характеризующего компромисс как правовую аб-

стракцию структура и содержание представляют собой характеристики конкретных компромиссных ситуаций, имеющих место в условиях правовой реальности.

Ученые отмечают объективное наличие компромиссных начал в праве, но комплексное исследование компромисса не производилось, а лишь отдельные аспекты проблемы были предметом исследования: М. Акимова, С. Туркота, Г. Усатым, С. Бобровник, М. Новикова, и др.

Анализ структурных элементов компромисса в правовой сфере позволит ответить на вопросы, без кого и вне чего компромиссы невозможны.

Компромисс в правовой сфере служит разновидностью социального взаимодействия в обществе, следовательно, без наличия, как минимум двух субъектов компромисса состояться не может. Так, Р. А. Ромашев указывает, что стремление к удовлетворению юридически значимого интереса обуславливает возникновение юридически значимых отношений между заинтересованными субъектами. При этом в рамках единого отношения сочетаются разнонаправленные интересы. Направленность интереса определяется посредством установления объекта и предмета интереса. В свою очередь, объект интереса – это социальная сфера взаимодействия заинтересованных субъектов; предмет интереса – это явление материальной (не материальной) реальности, определяющее точку пересечения интересов взаимодействующих субъектов и задающее вектор направленности их взаимодействия (Ромашев Р. А. Юриспруденция XXI века: концепция конвейера. – http://www.iuaj.net/1_old.asp/modules.php?name=Pages&go=page&pid=125).

Не много уступая в своих интересах, чтобы удовлетворить их в оставшемся, другая сторона делает то же самое, субъекты, обмениваются уступками и торгуются для разработки правового компромиссного решения. Такие действия могут в некоторой мере напоминать сотрудничество. Однако компромисс достигается на более поверхностном уровне по сравнению с сотрудничеством, уступая в чем-то, другой человек также в чем-то уступает, и в результате можно прийти к совместному решению. Здесь нет поиска скрытых нужд и интересов, как в случае применения стиля сотрудничества. Субъекты рассматривают только то, что говорят друг другу о своих желаниях.

Субъективную сторону компромисса в правовой сфере, можно определить как выработанную на сознательном уровне оценку правового компромисса с точки зрения его функциональной направленности, и уяснение места (положения), роли, цели в этих отношениях. Сознания можно разделить по уровневому характеру характер: индивидуальный уровень сознания; коллективный уровень сознания.

Применительно к компромиссу в правовой сфере в качестве участвующих субъектов выступают непосредственно субъекты права, которые реализуют в рамках компромиссного отношения свои прямые и косвенные интересы.

Нельзя не согласится с позицией О. Скакун, которая акцентирует свое внимание на том, чтобы стать участником правоотношений, субъекты должны пройти два этапа надления юридическими свойствами: обрести свойства субъектов права как потенциальных субъектов (участников) правоотношения – через соответствие правовым требованиям о правосубъектности; обрести дополнительные свойства юридического характера в конкретной юридически значимой ситуации – субъективные юридические права и обязанности, которые придаются им правовыми нормами. Именно они определяют собственно

правовые связи, отношения между субъектами (Скакун О. Ф. Теория государства и права: Учебник. – Харьков: Консум; Ун-т внутр. Дел, 2000, с. 385).

Объектом компромисса в правовой сфере могут быть как материальные, так и нематериальные блага, по поводу которых субъекты вступают в правовые компромиссные отношения.

В свою очередь, объективная сторона компромисса в правовой сфере представляет собой в совокупности внешнюю форму поведения участников правоотношения, последствия, причинно-следственную связь между развитием компромисса и его последствиями. Факультативными признаками выступают пространственные и временные характеристики компромисса.

Вместе с тем компромисс в правовой сфере поддается временными, пространственными и социальными параметрам, так как существует в реальной жизненной обстановке. Компромиссная форма взаимодействия участников отношений вызывает неизменный интерес, как с точки зрения профессиональных практиков-юристов, так и с позиций объективного научного анализа. Проблемой же применения компромисса в правовой сфере является наличие больших затрат по времени и ресурсам, а также сомнительной по результативности модели правового диалога.

Для современного этапа изучения и понимания компромисса в праве и правового компромисса как научной проблемы особую важность имеют работы представителей общественных наук, и прежде всего социологии, социологии права. Важной функцией социологии служит оказание помощи в создании социологической теории компромисса, так как компромисс становится доступной гуманитарной инновацией как для народа, так и цивилизации в целом.

Фактическим основанием науки о компромиссности стали исследования В. Парето условий компромиссов как особого класса взаимодействий (кооперативных соглашений), которые даже в условиях неантагонистических противоречий для двух сторон соглашения могут быть взаимовыгодными: условия соглашения не могут одновременно быть улучшены для каждой из сторон взаимодействия. Свои выводы об основаниях теории компромисса в контексте авторской концепции общей социологии, «паретовской» теории элит В. Парето осветил в «Трактате по общей социологии», который был издан в Италии в 1916 году (Pareto V. Trattate di sociologia generale. Milano, 1964. Vol. 1; Осипова Е. В. Социология Вильфредо Парето: Политический аспект. М., 1999).

Разумеется, что и юриспруденция не может замкнуться лишь в текстах законов, оторванных от жизни, от генезиса правовых норм и их применения. Ей всегда приходилось учитывать возможные социальные последствия принятия того или иного закона. Если мы говорим о компромиссе будь то в правовой сфере или социальной, значит где-то и чем-то мы должны поступиться, главное помнить что базовые ценности человечества – это ядро, а вот все остальное – это предмет долговременной переговорной работы.

Справедливо отметить что именно понятие правовое «содержит ключевые смысловые доминанты для создания теории компромисса, так как именно правовое состояние общества обуславливает реальный уровень законности. По существу правовое как гносеологическая категория в философии компромисса определяет, поддерживает значительность онтологии дуальной позиции «компромиссность – справедливость»

(Кузнецов В. Н. Теория компромисса. – М.: Книга и бизнес, 2010, с.26]. К сожалению, привыкание к этому институту в правовой среде осуществляется весьма медленно, что по нашему мнению вызвано не только консервативностью сознания, а искусственно – универсальным подходом к идеям компромисса.

Журавель М. В.

Черноморський державний університет ім. П. Могили, доцент кафедри історії та теорії держави і права, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ЗАКОННОСТІ В РЕГУЛЮВАННІ ВІДНОСИН ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Поняття законності в сучасній правовій науці тлумачиться одразу ж у декількох значеннях, серед яких прийнято виділяти: а) законність як метод; б) законність як принцип; в) законність як режим, завдяки якому забезпечується загальнообов'язковість юридичних норм в суспільстві і державі. Втім, якщо відійти від загального розуміння поняття «законність» та висвітлити специфіку принципу законності у сфері регулювання відносин державного управління, то можна зазначити, що вона ґрунтується на таких заасадах: а) загальнообов'язковість законів для всіх органів державного управління та інших суб'єктів, що вступають у відносини державного управління; б) єдність у тлумаченні законів усіма суб'єктами відносин державного управління; в) неприпустимість протиставлення законності та доцільності в регулюванні відносин державного управління. Тобто в процесі функціонування органів державної влади і насамперед її виконавчої гілки, законність проявляється в тому, що всі рішення, які приймаються органами управління, повинні відповідати чинному законодавству та встановленим законом процедурам і формам, не виходити за межі компетенції цього органу, і не суперечити загальним конституційним принципам, які формують основи функціонування правової системи України.

Тому можна вказати на одну з головних проблем, що постали в Україні на сьогодні, а саме забезпечення принципу законності у сфері регулювання відносин державного управління. Незалежно від того, про яку саме сферу державного управління йде мова, необхідно погодитися з тезою, що в процесі адміністративно-правового регулювання відносин державного управління першочерговим завданням є чітке встановлення компетенції та наділення органів державної влади та їх посадових осіб державно-владними повноваженнями. У цьому сенсі обов'язковою умовою життя такого поняття як «законність» є факт існування самих законів, оскільки за умови виникнення правового вакууму, не тільки не можна говорити про чітке визначення правового статусу тих чи інших органів у системі виконавчої влади, але й взагалі стає неможливим вживати таке словосполучення як «відповідність дій органу влади закону».

На жаль, як свідчить досвід сучасної України станом на початок 2012 р. (вже минуло понад вісім років із дня схвалення Концепції адміністративної реформи в Україні) багато проблем в організації та функціонуванні системи державного управління так і залишаються нерозв'язаними. У цьому плані показовим фактом видається те, що досі